

Воробей Олена Вячеславівна,
професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент
Сова Юлія Миколаївна,
здобувач вищої освіти ступеня магістр
навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Судова лінгвістика – це окрема галузь дослідження науки про мову, яка приділяє значну увагу вивченню особливостей використання мови в нашому повсякденному житті, включаючи усі аспекти її застосування. В подальшому, це забезпечує юридичну перспективу для аналізу мовлення. Спочатку судова лінгвістика обмежувалася ідентифікацією усних і письмових документів у правовому середовищі, однак сфера її застосування розширилася, включивши в себе виявлення мовлення, виявлення текстів, виявлення плагіату, виявлення вербального насильства в соціальних мережах, виявлення соціального забезпечення та виявлення дискримінації.

Судово-лінгвістична експертиза є комплексною міждисциплінарною сферою знань, що інтегрує лінгвістику, правознавство та криміналістику з метою всебічного дослідження мовних феноменів у контексті правових відносин. Основним об'єктом дослідження є власне мова, що охоплює усне та писемне мовлення, в аспекті їх застосування в юридичній практиці. Лінгвістичний аналіз виступає дієвим інструментом для встановлення істини в судових процесах, забезпечуючи глибоке проникнення в суть мовних даних та їхню об'єктивну інтерпретацію.

Сучасна судово-лінгвістична експертиза характеризується значним розширенням кола досліджуваних питань, включаючи такі завдання, як детальний аналіз авторства, точна ідентифікація

автора мовлення, глибоке дослідження дискурсу, виявлення маніпулятивних прийомів та аналіз лінгвістичних особливостей злочинних дій. Поряд з традиційними напрямками, з'являються нові, зумовлені розвитком технологій, наприклад, аналіз комунікації в соціальних мережах, месенджерах та інтернет-дискурсі [1]. Особливої актуальності набуває дослідження лінгвістичних ознак виправдування збройної агресії, що є важливим напрямком у протидії дезінформації та пропаганді.

Методи машинного навчання та штучного інтелекту знаходять своє застосування для автоматизації аналітичних процесів у сучасній судово-лінгвістичній експертизі та підвищення об'єктивності експертних висновків, що сприяє більш глибокому та всебічному дослідженню мовних даних. Використання різноманітних методів дослідження обумовлено перш за все тим, що кожен з них має свої особливості та призначення. Наприклад, науково-метричний аналіз (scientometric analysis) передбачає кількісне дослідження розвитку судово-лінгвістичної експертизи на основі аналізу великої кількості наукових публікацій. Автори використовують цей метод для виявлення основних тенденцій, переважних напрямків досліджень та провідних науковців у цій галузі. Для цього застосовується аналіз ключових слів, що дозволяє визначити найбільш вживані терміни та концепції, а також специфічні бібліометричні показники, такі як кількість публікацій, цитування та співавторство, для оцінки впливу та продуктивності досліджень. Важливим інструментом у цьому процесі є спеціалізоване програмне забезпечення, таке як CiteSpace та VOSviewer, яке допомагає у створенні «карт знань» та візуалізації отриманих даних. Окрім цього, в судово-лінгвістичній експертизі використовують корпусні методи, які передбачають аналіз текстових даних для виявлення певних закономірностей та особливостей мови.

Власне такі підходи передбачають систематизацію та аналіз значних обсягів даних, що свідчить про потенційну потребу в уніфікованій базі даних, яка б спростила доступ до необхідної інформації для дослідників та практиків у галузі судової лінгвістики.

Поряд з цим, важливе місце займають лінгвістичні методи, серед яких варто виділити «аналіз авторства». Він використовується для встановлення авторства текстів, що важливо при розслідуванні кримінальних справ та випадків

плагіату. Зважаючи на поширення інтернет-технологій, особливої актуальності набуває лінгвістичний аналіз онлайн-комунікації. Цей метод дозволяє досліджувати особливості спілкування в мережі, зокрема, ідентифікувати особистість в інтернет-просторі, що є важливим при розслідуванні кіберзлочинів.

Також важливим в сучасних умовах є навчання правоохоронців лінгвістичним навичкам, наприклад, розпізнаванню мовних особливостей, що сприяє підвищенню ефективності їх діяльності в подальшому.

Окремо слід виділити дослідження, спрямовані на протидію мові ворожнечі та виправдуванню агресії. У таких дослідженнях проводиться семантико-текстуальний аналіз для виявлення лінгвістичних ознак виправдовуванню збройної агресії. Це є важливим напрямком у протидії дезінформації та пропаганді. Лінгвістична експертиза відіграє важливу роль у протидії агресії російської федерації проти України. Російська агресія супроводжується не лише військовими діями, а й активною інформаційною війною, зокрема поширенням дезінформації щодо справжніх мотивів своїх дій.

У таких умовах лінгвістична експертиза стає інструментом для аналізу та спростування наративів агресора. Лінгвістичні дослідження дозволяють виявляти та аналізувати мовні конструкції, за допомогою яких російська сторона намагається виправдати свою агресію. Це включає аналіз текстів у засобах масової інформації, соціальних мережах та інших джерелах, де поширюються ворожі наративи.

Експерти досліджують тексти на наявність лінгвістичних ознак, що свідчать про маніпулювання інформацією, перекручування фактів та створення псевдоісторичних, соціальних чи політичних аргументів на користь дій агресора.

Важливим аспектом є те, що лінгвістичний аналіз може бути використаний для фіксації та аналізу висловлювань, що містять заклики до насильства, ненависті або дискримінації, а також для встановлення авторства та контексту поширення такої інформації. Результати лінгвістичних експертиз можуть бути використані як докази у судових процесах, пов'язаних із злочинами, вчиненими внаслідок збройної агресії.

Таким чином, лінгвістична експертиза сприяє боротьбі з агресором в інформаційному просторі, допомагає встановити істину та забезпечити правосуддя в перспективі.

Незважаючи на значний прогрес, судово-лінгвістична експертиза стикається з низкою викликів, серед яких - потреба у розробці уніфікованих методик та протоколів проведення експертиз, забезпечення високого рівня кваліфікації кадрів та налагодження ефективної міждисциплінарної взаємодії. Важливим завданням є забезпечення надійності та обґрунтованості експертних висновків, що є запорукою їхньої довіри в судовій практиці.

Судово-лінгвістична експертиза відіграє значну роль у боротьбі з такими негативними явищами, як мова ненависті, екстремізм, дезінформація та інші форми зловживання мовою. В умовах збройних конфліктів та інформаційних війн лінгвістичний аналіз текстів набуває особливої ваги для виявлення ознак пропаганди, виправдування агресії та розпалювання ворожнечі, сприяючи встановленню об'єктивної картини подій.

Таким чином, судово-лінгвістична експертиза є динамічною та затребуваною галуззю, що активно адаптується до викликів сучасності. Її міждисциплінарний характер, розширення предмету дослідження, використання інноваційних технологій та важлива роль у протидії сучасним загрозам підкреслюють її значущість для правової системи та суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Івасишин, Т. М., Марчук, К. А. Протидія нарративам російської агресії: актуальність лінгвістичних експертиз. *Криміналістика і судова експертиза*. 2024. Вип. 69. С. 35–44.
2. Сидоренко О., Бондаренко О., Сипченко І. Лінгвістична інтерпретація юридичної термінології в семантико-текстуальних дослідженнях. *Філологічні трактати*. 2023. № 14 (2). С. 105–115.
3. Etaywe A. Language as evidence: A discourse semantic and corpus linguistic approach to examining written terrorist threatening communication. *International Journal of Speech, Language and the Law*. 2023. № 29 (2). P. 230–238.